

УДК 321.7:321(477)

М. Липчук

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯН У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ РЕАЛІЇ ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто суть поняття е-демократія та основні етапи її становлення у суспільстві. Проаналізовано спрямованість е-демократії та електронні інформаційно-комунікативні засоби, які використовуються на кожному етапі її розвитку. Здійснено порівняння ініціатив е-демократії в окремих європейських країнах та в Україні. Як наслідок, окреслено е-демократію як основу ефективної співпраці органів державної влади та громадян.

Ключові слова: е-демократія, громадянське суспільство, державні органи влади, інформаційно-комунікативні технології, Інтернет.

Демократизація суспільства – це одне з найважливіших завдань, яке стоїть перед урядом кожної країни. Це поняття включає відкритість, прозорість діяльності органів державної влади, довіру населення до влади, підвищення інтересу громадськості до суспільних питань та, як наслідок, налагодження співпраці між органами державної влади і громадянами. Важливим інструментом у цьому процесі є інформаційно-комунікативні технології, які надають широкі можливості для зближення громадськості та державних структур і побудови насправді громадянського та демократичного суспільства.

Дослідженню електронної демократії присвячено праці таких вітчизняних науковців, як: Ю. Мазурка, І. Лопушинського, А. Криги, Н. Дніпренко, С. Чукут, Т. Камінської, А. Міносян, які розглядають суть електронної демократії, описують процес її становлення, розглядають зарубіжний досвід впровадження е-демократії. Однак у вітчизняних наукових джерелах питання електронної демократії вивчене недостатньо. У зазначених працях основна увага зосереджується на е-урядуванні і лише вкрапленнями описано становлення та ініціативи е-демократії. Електронна демократія лише починає розглядатись як самостійний процес, який має надзвичайно важливе значення для побудови насправді демократичної держави. Саме тому метою статті є аналіз електронної демократії як основи ефективної співпраці органів державної влади (далі – ОДВ) та громадян у сучасному суспільстві, розгляд європейського досвіду для України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати трактування електронної демократії у працях науковців та запропонувати власне визначення, розглянути основні етапи процесу становлення е-демократії, проаналізувати її спрямованість та електронні інформаційно-комунікативні засоби, які використовуються на кожному етапі розвитку, схематично зобразити співпрацю ОДВ та громадян в процесі становлення е-демократії, розглянути ініціативи е-демократії в окремих європейських країнах та проаналізувати її розвиток в Україні, розглянути переваги з досвіду зарубіжних країн для запровадження в Україні.

Стійкість глобального інформаційного суспільства ґрунтується на дотриманні демократичних цінностей та принципів, які стимулюють розвиток та активність громадян,

а саме відкритість державних органів влади та їх спрямованість на діалог із суспільством, забезпечення громадянам можливості брати активну участь у політичному житті та процесі прийняття управлінських рішень, ефективність системи державного управління, тобто своєчасне реагування на потреби громадян та можливість гнучкості в реалізації політичних рішень, присутність поваги і довіри між владою та громадянами.

Демократія у перекладі з грецької означає влада народу. Однак влада народу – це не одноразове голосування на виборах, це постійна участь громадян у формуванні та обговоренні актуальних проблем, у підготовці управлінських рішень, контролі за їх виконанням та критичній оцінці результатів [1]. Саме тому, на сьогодні традиційні засоби здійснення демократії все частіше піддаються критиці через їх недоліки, серед яких називають такі, як, наприклад, слабкий вплив громадян на прийняття рішень, реалізація політичної програми партії влади, залежність вибору громадян від маніпуляційних можливостей виборчих технологій тощо [2]. Стійка ж демократія вимагає міцних діалогових зв'язків між державою та громадянським суспільством, і саме нові інформаційно-комунікативні технології, зокрема Інтернет, надають значні можливості для взаємодії, співпраці та налагодження партнерських відносин між органами державної влади та громадянами.

Російський дослідник М. Грачов вважає, що в загальному плані е-демократія – це заснований на використанні мережевих комп'ютерних технологій механізм забезпечення політичної комунікації, який сприяє реалізації принципу народовладдя і дає змогу зробити політичний устрій таким, що відповідає реальним потребам інформаційного суспільства [3]. За визначенням С. Чукут, електронна демократія – забезпечення державою необхідних передумов можливості участі громадян у процесі вироблення і прийняття державних рішень за допомогою інформаційно-комунікативних технологій [4]. Н. Дніпренко вважає, що е-демократія – це одна з форм демократії, що передбачає використання інформаційно-комунікативних систем для забезпечення громадянам права доступу до інформації, участь в управлінні державою, залучення до процесу вироблення та реалізації державної політики [5]. Отже, на нашу думку, електронна демократія – це сукупність електронних засобів комунікації, які забезпечують відкритість, прозорість діяльності органів державної влади, надають вільний доступ до державної інформації, забезпечують участь громадян у процесі прийняття управлінських рішень, розширяють права та можливості громадян для забезпечення відповідальності політиків та державних службовців за їх дії в суспільній сфері, як наслідок, сприяють відновленню довіри до органів влади та налагодженню співпраці між державою та громадянами. Поняття е-демократії взаємозалежне з поняттям е-уряд, оскільки кінцевим результатом впровадження е-уряду є еволюція представницької демократії в систему прямої або електронної демократії.

Залежно від спрямованості та цілей демократії, вона може використовувати різні засоби: 1) для підвищення прозорості політичного процесу; 2) для підвищення прямого залучення та участі громадян; 3) підвищення якості формування думок через відкриття нових інформаційних просторів та просторів для обговорення [6].

Процес становлення електронної демократії має декілька основних етапів:

1. Е-охоплення, основою якого є е-інформування, яке є передумовою зміцнення, відносин між владою та громадянами, має одностороннє спрямування, тому що інформація надходить у режимі он-лайн від державних органів до громадян. Уряд може використовувати цей односторонній потік інформації у вигляді оприлюднення офіційних

документів, ознайомлення із законопроектами, іншими законодавчими ініціативами, звітів он-лайн, он-лайн довідників, брошур, комп'ютерних спеціалізованих ігор [7].

На цьому етапі демократія спрямована на підвищення прозорості політичного процесу.

Для підвищення прозорості використовуються такі засоби:

– інтернет видання – Інтернет надав набагато ширші можливості для державних органів, щоб зробити всі свої офіційні документи (річні звіти, бюджети, протоколи засідань тощо) доступними для громадськості при відносно невеликих витратах і дуже швидко;

– інтернет-трансляції – поява технологій мережевого мовлення означає, що державні органи можуть зробити їх зустрічі доступними для всіх громадян без необхідності їх фізичної присутності. Інтернет-трансляція дає змогу громадянам стежити за громадськими зборами, сесіями органів державної влади з віддалених місць (зокрема їх будинків, офісів тощо) як в режимі реального часу, так і завдяки доступу до архівів. Через гіперпосилання громадянин може мати доступ до усіх відповідних документів, які формують рішення [8];

– веб-сайти державних органів влади, які виступають джерелом державної інформації, окрім інформації стосовно діяльності конкретного органу влади, можуть містити посилання на веб-сайти інших державних структур, що пришвидшує та робить зручнішим пошук інформації;

– веб-блоги окремих політиків, які дають їм можливість продемонструвати громадянам, що вони зробили за останній день, наскільки добре вони розуміють нагальні проблеми та наскільки швидко реагують на них.

2. Е-включення поділяється на:

– е-консультування – уряд в режимі он-лайн звертається до громадян із метою отримання їхньої думки щодо вироблення відповідної державної політики чи обговорення прийнятих урядових рішень. Е-консультування забезпечує обмежені двобічні відносини між урядом та громадянами, тобто вони вже передбачають зворотний зв'язок, але ще не активну взаємодію. У режимі он-лайн відбувається отримання звернень громадян, інформаційних запитів, скарг, пропозицій;

– е-участь – активна участь громадян на основі підтримки зворотного зв'язку за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій у процесі прийняття рішень і виробленні державної політики [9].

На цьому етапі – е-включення – демократія спрямована на підвищення прямого залучення та участі громадян, а також на підвищення якості формування думок через відкриття нових інформаційних просторів та просторів для обговорення. Для досягнення зазначених цілей використовуються такі засоби:

– веб-сайти державних органів влади – є платформою для проведення консультації з громадянами стосовно важливих питань в режимі он-лайн, саме на сайті найчастіше проводяться опитування громадської думки, є посилання на електронну пошту, он-лайн форум тощо;

– електронні звернення – це програмне забезпечення, яке надає додаткові можливості громадянам розвивати свої власні форми взаємодії з представниками органів влади, слідкувати за станом опрацювання поданих звернень та отримувати швидко відповідь;

– електронне голосування – це голосування через мережу Інтернет із використанням сучасних технологій, електронних бюлетенів;

– інтернет-чат та інтернет-форум – на яких можна обговорити найважливіші проблеми з компетентним та відповідальним у цій сфері представником органу влади, поділитись власними поглядами та знайти однодумців.

Також сюди належать сучасні технології, що сприяють створенню демократичного знання та підвищують інтерес громадян до суспільних проблем. Нові технології використовують для забезпечення громадянам нових шляхів отримання знань про політику та їх права і обов'язки. Засобом тут виступають он-лайн ігри для освіти громадянина. Ініціативи такого роду спрямовані особливо на молодь, оскільки саме вони найактивніше використовують нові технології.

3. Е-партнерство – наступний етап поглиблення взаємодії громадян із державною владою, де відповідальність за прийняття рішень покладається на обидві сторони, передбачає внесок кожного у розвиток громадянського суспільства. Основна передумова – взаємна довіра [10]. Саме на цьому етапі відбувається реальна співпраця та ефективний діалог влади і громадян при вирішенні проблем, прийнятті управлінських рішень органами державної влади.

Процес використання засобів е-демократії для співпраці органів державної влади та громадян зображено на рис. 1.

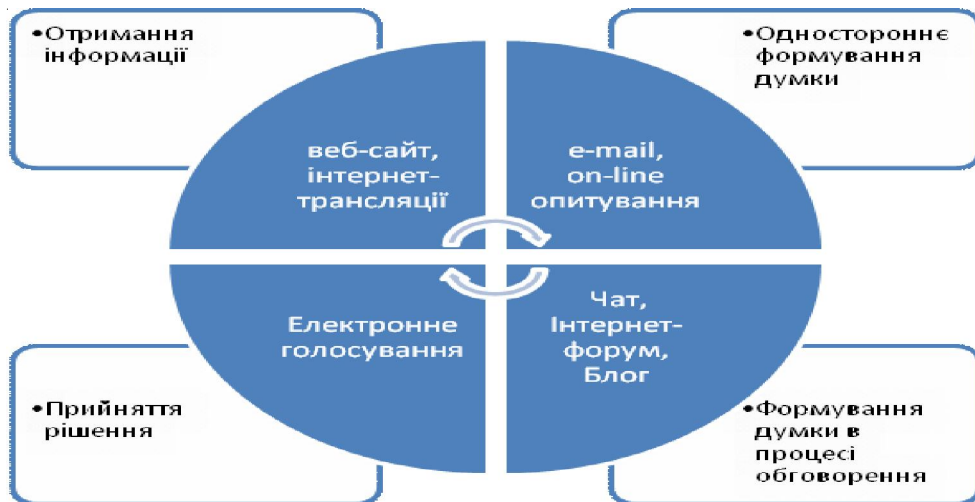

Рис. 1. Схематичне зображення співпраці органів державної влади та громадян під час становлення електронної демократії

Як бачимо, електронна демократія є потужним рушійним елементом на шляху до демократичного суспільства та володіє достатньою кількістю електронних засобів для досягнення власних завдань. Багато розвинених країн Європи вже експериментують із різними аспектами е-демократії. На нашу думку, доцільно розглянути напрямки реалізації електронної демократії в окремих європейських країнах як основи для пришвидшення руху українського суспільства у цьому руслі. Багатий досвід у сфері електронної демократії мають такі країни, як: Естонія, Велика Британія, Болгарія, Швеція, Італія, Іспанія, Швейцарія. Розглянемо е-демократію у цих країнах крізь призму елементів демократичного процесу, на досягнення яких вона спрямована, а саме: прозорість, участь громадян та взаємодія.

Лідером із застосування інформаційно-комунікативних технологій у сфері державного управління у Європі є Естонія. Зокрема, електронна демократія у цій країні спрямована на підвищення участі громадян у житті держави та налагодження процесу взаємодії громадян та державних структур.

В Естонії законодавство зобов'язує всю офіційну інформацію викладати в Інтернет. Наприклад, коли відбувається засідання органів місцевого самоврядування з приводу якогось важливого питання, дізнатись про нього можна завчасно з міського сайту, а потім і прослідкувати за його перебігом в реальному часі. Про кожного з чиновників тут є повна інформація та можливість зворотного зв'язку з ним. Практично щодо кожного кроку мерії на міському сайті є повна інформація, можна навіть прослідкувати скільки, куди і на яких підставах було перераховано бюджетних коштів.

В Естонії постійно підтримується діалог влади і громадян за допомогою інтерактивного проекту "ТОМ: сьогодні вирішую Я". Цей проект ініціював прем'єр-міністр у 2000 р. для підвищення впливу громадян на законодавчий процес. У схожій до процесу законотворення формі організоване і його функціонування: зареєстрований учасник вносить на розгляд громадськості ідею, яка коментується впродовж 14 днів, доробляється в разі потреби ініціатором, виноситься на голосування, після схвалення простою більшістю голосів підписується електронними підписами прихильників пропозиції (як правило, не більше 5 – 10 осіб) і направляється до уряду для відповіді, яка протягом місяця оприлюднюється на цьому ж порталі.

Поширеною формою електронної демократії є організація он-лайн форумів. Ця ініціатива спостерігається на місцевому рівні для вирішення окремих проблем місцевого самоврядування. Форуми є частиною веб-сайту органів місцевого самоврядування.

Розглядаючи електронну демократію в Естонії не можна не згадати про електронне голосування. Естонія – це перша країна в Європі, яка провела електронні парламентські вибори у 2007 р. Ідентифікаційні картки громадян та багаторівневі системи електронної безпеки повністю виключають будь-які махінації, які можливі із підробкою паперових бюлетенів. Один виборець не може проголосувати двічі. Окрім того, виборець може змінювати свою думку протягом кількох днів. Зарахованою буде та, що виявиться останньою. Однак найголовнішим у цій системі є те, що кожен виборець зможе віддати свій голос у день виборів, особливо це стосується людей похилого віку та людей з певними фізичними вадами.

Великобританія як країна історично демократична виявила потребу у електронній демократії раніше, ніж в е-уряді. У цій країні працює проект під назвою "E-Democracy National Project". Основним моментом цієї програми є залучення громадської думки щодо діяльності уряду. На сучасному етапі момент активно працює у формі форумів.

Як частина місцевої електронної демократії, проект базується на дискусійних питаннях, що вимагають співпраці зацікавлених громадян та дає змогу їм та представникам влади комунікувати і вносити пропозиції щодо діяльності їх регіонів.

Форуми існують для залучення громадян шляхом надання їм публічної платформи, щоб поділитися власним досвідом та навиками, поглядами на проблеми, і допомагають місцевій владі краще зрозуміти процеси, що відбуваються у конкретній адміністративній одиниці з використанням отриманої інформації [11].

Також на сайті уряду Великої Британії є рубрика стосовно е-петицій та е-пропозицій щодо нагородження. Кожен, хто надсилає петицію, отримує відповідь від офіційних осіб уряду. Петиції здебільшого є відкритими, під ними можна поставити свій

підпис. Дуже цікавою є рубрика “Це є честь”, у якій громадяни можуть запропонувати кандидатуру представника місцевої громади для отримання державних нагород [12].

У Болгарії, як і у більшості країн, які мали комуністичне минуле, найбільшою проблемою є брак демократичних практик на інституційному рівні та високий рівень корупції в органах державної влади. Для вирішення цих проблем і почали впроваджувати інформаційно-комунікативні технології у сферу державного управління. Першим кроком було виставлення усієї урядової інформації он-лайн, у мережі Інтернет. Важливим досягненням є те, що власні веб-сайти мають усі органи державної влади: від найвищих до органів місцевого самоврядування, навіть у сільських місцевостях. Саме тому найпопулярнішою формою електронної демократії є он-лайн політичні форуми, які можна знайти у муніципалітетах як маленьких, сільських, так і в найбільших містах країни. Як бачимо, електронна демократія в Болгарії спрямована на підвищення рівня прозорості політичного процесу та взаємодії громадян і державних структур. У Болгарії існує три типи форумів:

- он-лайн форум, у якому громадяни можуть взаємодіяти та обговорювати проблеми місцевого значення;

- форум моніторинг, який проводять органи місцевої влади, які обирають найцікавіші ідеї, дискусії, беруть участь у ньому та час від часу дають відповіді;

- форуми, які спрямовані на побудову діалогу між громадянами та мером. Це он-лайн живий чат-форум між мером та громадянами, які заздалегідь до цього зареєструвались. Ця подія відбувається кожних три місяці.

Для підвищення прозорості та доступу до інформації органів державної влади якомога більшої кількості громадян та подолання цифрового розриву в окремих містах встановлені Wi-Fi точки доступу [13].

У Швеції на сьогодні в демократії і політиці традиційно застосовується принцип “DAD decide, announce and defend” (виріши, оголоси та захисти). Це стара схема, яка підлягає заміні, щоб прості люди могли брати ширшу участь у політиці й демократичному процесі.

Н. Нордстром пропонує замінити цю схему у Швеції на принцип “три D” Dialog, Discussion, Decision (діалог, обговорення та рішення). Найголовніше тут починати процес з діалогу. Діалог перетворюється на відкрите обговорення, до участі в якому залучаються широкі маси громадян. А потім починається вирішення.

Е-демократія потребує підживлення свіжими силами. Нові технології можуть використовуватися для поширення інформації, ведення обговорень і організації діалогу, для створення оточення більшої відкритості і прозорості.

Деякі приклади е-демократії у Швеції:

- у місті Калікс була здійснена спроба вдосконалення місцевого політичного процесу шляхом залучення людей до участі у ньому через Інтернет;

- для шведських політичних партій характерно, що відбір кандидатів для участі у тих чи інших виборах здійснюється вельми вузькою групою людей. У випадку, про який йдеться, партія запросила населення до участі у відкритих попередніх виборах, в ході яких кожен міг запропонувати власного кандидата. Будь-хто міг взяти участь у голосуванні, яке проводилось виключно в Інтернеті. Як наслідок багатьом найбільш вірогідним претендентам у кандидати від партії вдалось заощадити на своїх агітаційних кампаніях, а крім того, з’явився ряд альтернативних претендентів, що створили їм серйозну конкуренцію [14].

В Італії, Іспанії, Швейцарії також проглядаються елементи е-демократії. В Італії поширеними є місцеві інтернет-форуми, на яких громадяни можуть комунікувати стосовно важливих місцевих подій, вносити пропозиції чи надсилати петиції за допомогою спеціальних форм або відвідувати чат-кімнату для того, щоб зв'язатись з місцевими адміністраторами. Громадяни також можуть голосувати на місцевих референдумах. В Іспанії відомою ініціативою е-демократії є Democacia.web. Цей веб-сайт дає змогу мешканцям брати участь у он-лайн консультаціях та дає можливість парламенту краще зрозуміти побажання та очікування виборців, а також дає змогу брати участь в он-лайн форумах, які проводяться парламентом, та отримувати е-бюлетень, у якому описано розклад та діяльність парламенту. На веб-сайті Democacia.web пропонуються посилання для дослідження та матеріали про діяльність уряду. Головною метою цього проекту є забезпечення зворотного зв'язку з урядовцями та забезпечення громадянам участі у форумах. Проект "Ciudadanjs2010.net" є спробою відновити он-лайн ідею Грецької Агори – місця, де пропагуються політичні дискусії та дебати. Ідеї, які найбільше обговорюються на цьому он-лайн форумі, можуть бути представлені місцевому уряду для справжнього обговорення. Цей проект є найвідомішою ініціативою е-демократії в Іспанії. Відомими є ініціативи, основою яких є опитування громадської думки стосовно вдосконалення якості життя в місті.

У Швейцарії е-демократія спрямована на зростання участі громадян. Поширеними є проекти, спрямовані на е-консультації та е-голосування. Також трапляється випадок створення веб-порталу для підвищення прозорості урядової інформації [15].

Розглянувши ініціативи електронної демократії в деяких європейських країнах, можемо стверджувати, що на сьогодні жодна з цих країн ще не досягла найвищого етапу становлення е-демократії – Е-партнерства. Більшість країн перебувають на етапі Е-включення, громадяни мають вільний доступ до інформації ОДВ, мають можливість звертатись із своїми проблемами, висловлювати власні ідеї стосовно вирішення державних питань, відбувається перехід від вертикальних до горизонтальних зв'язків між громадянським суспільством та владою, існують діалогові форми спілкування громадян із представниками державних органів влади. Однак у всіх країнах існує розмежування влади та громадян, немає достатньої довіри між ними, а саме вона є запорукою ефективного діалогу між державою та громадськістю. Громадяни ще не виступають рівноправними партнерами з органами державної влади під час прийняття управлінських рішень, в процесі законотворення, саме тому не можемо говорити про повну підтримку суспільного порядку та схвалення управлінських рішень.

Якщо говорити про Україну, то у нас електронна демократія лише починає розвиватись та перебуває на початковому етапі розвитку – Е-охоплення. Більшість органів державної влади мають власні веб-сайти, на яких виставляють інформацію про свою діяльність, структуру, оприлюднюють офіційні документи, а також проводять засідання в режимі он-лайн тощо. Однак більшість сайтів є формальними та часто містять застарілу інформацію. Лише окремі з них мають передбачені форми зворотного зв'язку: електронні звернення, e-mail, спілкування в он-лайн режимі, інтернет-форуми, опитування громадської думки стосовно важливих суспільних питань тощо. Проте реальної участі та впливу на прийняття управлінських рішень не відбувається. Опитування громадської думки часто є формальним та їх результати не беруть до уваги. Не завжди реагують на електронні звернення, пропозиції тощо громадян, тому що на законодавчому рівні ці положення не закріплені.

Однак деякі кроки на шляху до е-демократії все ж таки зроблені на загальнодержавному рівні. Існує сайт “Громадянське суспільство та влада”, на якому передбачено консультації з громадськістю стосовно проектів нормативно-правових актів центральних та місцевих органів державної влади, подана інформація про формування та діяльність Громадських рад при органах виконавчої влади, описано Концепцію розвитку громадянського суспільства, подано перелік нормативно-правових актів у сфері громадянського суспільства. Також діє “Урядовий сайт для юних громадян”, який сприяє обізнаності юних членів суспільства із структурою та історією державної влади в Україні, роботою Кабінету Міністрів та органів виконавчої влади. Для кращого та цікавішого засвоєння інформації є ігри та конкурси.

Аналізуючи досвід електронної демократії в розглянутих європейських країнах з точки зору запозичення їх досвіду для України, на нашу думку, доцільно скористатись досвідом Естонії та запровадити в Україні е-голосування, оскільки це сприятиме ефективнішій співпраці органів влади та громадян, дасть змогу зменшити або й зовсім уникнути фальсифікацій виборів, створить передумови для справді демократичних виборів та реалізації волі народу й, звичайно, дозволить громадянам з обмеженими можливостями реалізувати свій громадянський обов’язок. Також необхідно запровадити проект, схожий до проекту “ТОМ: сьогодні вирішую Я”, тому що такі проекти сприяють налагодженню діалогу між владою та громадянами, дають можливість втілити в життя насправді цікаві ідеї громадян стосовно вдосконалення та покращення діяльності органів влади. Як наслідок, підвищується довіра та співпраця між владними структурами та громадянами. У всіх розглянутих країнах діють інтернет-форуми, які спрямовані на залучення громадської думки стосовно діяльності уряду.

Як було зазначено вище, запорукою досягнення найвищого рівня розвитку електронної демократії – Е-партнерства – є взаємна довіра та спрямованість на співпрацю органів влади та громадян. Оскільки саме громадськість здійснює оцінку дій влади, то виникає нагальна потреба у розробці системи навчання громадськості з питань державного управління, підвищення обізнаності громадян стосовно державних процесів, місця громадськості у політиці, особистої участі кожного громадянина у державному управлінні та прийнятті управлінських рішень. Адже саме освічені, обізнані та свідомі громадяни можуть брати активну участь у політичному житті, продукувати важливі пропозиції для органів влади та здійснювати контроль за їх діяльністю.

Висновки

Проаналізувавши зміст поняття електронної демократії, основні етапи її становлення у суспільстві, її розвиток та впровадження в європейських країнах, можемо стверджувати, що електронна демократія є основою ефективної співпраці органів влади та громадянського суспільства в період активного використання інформаційно-комунікативних технологій в усіх сферах життя та “перенесення” багатьох людей у електронний простір – Інтернет.

Підсумовуючи, виділимо переваги моменти електронної демократії як основи ефективної співпраці органів державної влади та громадян:

1. Забезпечення прозорості та відкритості органів державної влади для громадян, громадських організацій та бізнесу.
2. Зворотний зв’язок із суспільством стає невід’ємною складовою діяльності державних структур.

3. Засоби е-демократії сприяють встановленню горизонтальних зв'язків у суспільстві.

4. Сприяє налагодженню проактивного діалогу між державою та громадянським суспільством.

5. Надає можливість громадянам виступати рівноправними та активними учасниками політичного процесу.

6. Залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень.

7. Сприяє підвищенню інтересу громадян до політики та діяльності органів державної влади.

8. Громадяни мають можливість контролювати та оцінювати результативність діяльності державних органів.

9. Вільний доступ до інформації про діяльність держави, політиків та державних органів влади підвищує освіченість та компетентність громадян у сфері державного управління.

10. Залученість громадськості до діяльності органів влади та вирішення суспільних проблем сприяє підвищенню довіри до влади, що є неодмінною складовою партнерських відносин.

Отже, активний розвиток електронної демократії в Україні пришвидшить побудову демократичної держави, у якій основним рушійним елементом виступатиме співпраця громадян та державних органів влади.

Вважаємо, що для сприяння розвитку е-демократії потрібно детальніше розглянути інтернет-представництва органів влади як платформи, що надає можливості для поглиблення співпраці між органами влади та громадянським суспільством, використовуючи сучасні інформаційно-комунікативні технології.

Література

1. Буник М. Демократичність як критерій оцінки адміністративної діяльності / М. Буник // Демократичне врядування [Електронний ресурс] : наук. вісн. — 2010. — № 5. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2010_5/fail/Bunyk.pdf.

2. Міносян А. С. Електронна демократія в сучасному світі: досягнення та проблеми / А. С. Міносян, Н. В. Чорна, І. П. Коршунова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського [Електронний ресурс] : наук. журн. — 2011. — № 2. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/gum/2011_2/Minosan.pdf.

3. Грачов М. Н. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития [Текст] / М. Н. Грачов. — М. : Прометей, 2004. — С. 87—90.

4. Чукут С. А. Електронна демократія: сутність та основні етапи / С. А. Чукут, Н. К. Дніпренко // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування [Текст] : зб. матер. наук.-практ. конф. / за заг. ред. С. А. Чукут, О. В. Загвойської. — К. : [б. в.], 2008. — С. 85—88.

5. Дніпренко Н. К. Електронна демократія / Н. К. Дніпренко // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування [Текст] : зб. матер. наук.-практ. конф. / за заг. ред. С. А. Чукут, О. В. Загвойської. — К. : [б. в.], 2008. — С. 85—88.

6. Peart M. N. Comparative project on Local e-Democracy initiatives in Europe and North America [Electronic resource] / M. N. Peart, J. R. Diaz. — Switzerland : University of Geneva, 2007. — Access mode : <http://www.edemocracycastle.ch>.

7. Ibid.
8. Pratchett L. Understanding e-democracy developments in Europe [Electronic resource] / L. Pratchett ; International Centre of Excellence for Local e-Democracy. — United Kingdom : [s. n.], 2006. — Access mode : <http://www.dmu.ac.uk>.
9. Ibid.
10. Ibid.
11. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування [Текст] / авт. кол. : Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник [та ін.] ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут. — К. : [б. в.], 2008. — 200 с.
12. Там само. — С. 88.
13. Там само. — С. 14—17.
14. Там само. — С. 194—196.
15. Там само. — С. 21—36.

M. Lypchuk

**THE DEVELOPMENT OF E-DEMOCRACY AS A BASIS FOR EFFECTIVE
COOPERATION BETWEEN STATE AUTHORITIES AND CITIZENS
IN CONTEMPORARY SOCIETY: EUROPEAN REALITIES
AND UKRAINIAN PERSPECTIVES**

The essence of the e-Democracy concept, the main stages of its formation in society are considered. The orientation of e-democracy and electronic information and communication tools that are used at each stage of its development are analyzed. The comparison of e-democracy initiatives in some European countries and Ukraine is made. As a result, e-democracy is defined as the basis for effective cooperation between state authorities and citizens.

Key words: e-democracy, civil society, state authorities, information and communication technology, Internet.